

Keskustelua autonomisesta syntaksista ja formaalista kieliopista¹

Urpo Nikanne
Suomen Akatemia
Helsingin yliopisto

In the 1930's and 1940's there were two scholars in Finland, Erik Ahlman and Paavo Siro, developing a modern grammatical theory on the basis of Finnish. They advocated autonomous syntax and explicit formalism. Their arguments were in principle the same as those in Chomsky (1957). However, a formalistic school did never see the light within Fennistics (research in Finnish). One main reason for this was undoubtedly that the early formalists were attacked heavily by Paavo Ravila, who was the leading character among Fennist's in those days. This paper discusses the controversy between Ravila and the formalists.

0. Johdanto

Fennistiikkaan oli 1930- ja 1940-luvuilla syntymässä moderni formalistinen kieliopin kirjoituksen koulukunta. Erik Ahlman ja Paavo Siro esittivät strukturalismin hengessä formalistisia näkemyksiään kieliopin, varsinkin lauseopin, kirjoittamisesta. Kuitenkaan koulukuntaa ei syntynyt. Seuraavassa tarkastelen hieman Ahlmanin ja Siron kirjoitusten herättämää keskustelua heidän ja Paavo Ravilan välillä. Keskustelu voi olla osasyynä siihen, että suomalainen lauseoppi jäi ajastaan jälkeen. Käytännön syistä rajoitun näiden kolmen keskustelijan kannanottoihin lähinnä 1940-luvulla, vaikka aineiston laajentaminen avaisikin epäilemättä uusia näkökulmia².

Tämä tunnettu keskustelu käytiin erityisesti autonomisesta syntaksista ja formalismista. Se on ajankohtainen yhä, sillä vieläkkään fennistiikkaan ei ole syntynyt kovin vahvaa formalistista perinnettä eikä autonomista syntaksia kannattavaa koulukuntaa (vrt. Karisson 1975). Mainitsen jo tässä, että itse olen päätenyt oletamaan autonomisen syntaksin (ks. esim. Nikanne 1989) ja pidän eksplisiittistä formalismia hedelmällisimpänä keinona löytää kieliopista olennaista. Kannanottoni keskusteluun tulisi nähdä tässä valossa. Luonnollisesti pyrin silti antamaan mahdollisimman oikeudenmukaisen kuvan keskustelusta.

Nähdäkseni käsillä oleva keskustelu on kiinnostava paitsi tieteel-

lisistä ja tieteenhistoriallisista syistä, myös esimerkkinä sellaisesta tavasta käydä tieteellistä keskustelua, jonka ei toivoisi toistuvan.

1. Lähtökohta: keskustelijat Ahlman, Siro ja Ravila³

Erik Ahlman (erit. 1938) erottaa kielessä kaksi puolta: sisäisen ja ulkoisen. Kielen sisäinen puoli tarkoittaa kielen abstraktia rakennetta ja ulkoinen puoli alstimin havaittavia merkkejä. Kielen sisäiseen puoleen kuuluvat syntaktiset ja semanttiset tekijät. Nykyterminologiassa kielen sisäinen puoli voitaisiin korvata kieliopin tai kielisysteemin käsitteellä.

Ahlmanin mukaan on perusteltua erottaa syntaktinen ja semanttinen taso toisistaan. Hän puhuu syntaktisesta ja semanttisesta mielekkyydestä. Ahlmanin mukaan ilmauksen "syntaktinen puoli" tarkoittaa sen "sisäisessä puolessa piilevää kykyä tai kykenemättömyyttä muodostaa yhtymiä, syntagmaja kielen toisten ilmausten kanssa". Mielekkyys vastaa pitkälti generatiivisen kieliopin hyvämuotoisuuden (well-formedness, grammaticality) käsitettä. Niinpä ilmaus hevosen voi muodostaa syntagman ilmauksen jalka kanssa: hevosen jalka. Sen sijaan *hevosen jahka on syntaktisesti epä-mielekäs, huonomuotoinen. Ilmaus nelikulmainen kolmio on syntaktisesti hyvämuotoinen vaikka ei olekaan (Ahlmanin termien) looginen. Ilmaus hevosen siivet on "asiallisesti väärä" mutta syntaktisesti hyvämuotoinen. Toisin sanoen lause voi olla outo ja silti syntaktisesti hyvämuotoinen. Argumentaatio on tuttua:

" - - the notion of 'grammatical' cannot be identified with 'meaningful' or 'significant' in any semantic sense. Sentences (1) and (2) are equally nonsensical, but any speaker of English will recognize that only the former is grammatical.
(1) Colorless green ideas sleep furiously
(2) Furiously sleep ideas green colorless"

(Chomsky 1957: 15)

Ahlman määrittelee syntaktisen kategorian seuraavasti:

"Ne ilmaukset, jotka voidaan asiallisesta merkityksestä riippumatta asettaa toistensa tilalle, muodostavat siinä kielessä yhteisen syntaktisen kategorian. Tällainen syntaktinen kategoria ei ole yksinomaan loogillisesti tai semanttisesti määriteltävissä; se on vain osoitettavissa konkreettisen esimerkin avulla, joka vetoaa kielitajuun." (Ahlman 1938: 284)

Tällainen määrittely vastaa esimerkiksi lausekerakennesäännöstöä, joka perustuu pelkästään syntaktisten kategorioiden yhdistelyyn. Huomattakoon

myös, että Ahlman katsoo tutkivansa nimenomaan kielitajua, eikä vain jotain abstraktia kielijärjestelmää. Syntaktiset kategoriat ovat psykologisia yksiköitä. Tässäkin suhteessa Ahlman muistuttaa Chomskya.

Ahlmanin mukaan epätäydellinen ilmaus tässä on pieni... voi saada täydennyksen syntaktisin, ei semanttisin, perustein: täydenteen pitää olla substantiivi. Tämä tukee syntaktisen tason erottamista semanttisesta, sillä ei voida esittää mitään semanttista yhtäläisyyttä mahdollisten täydennysten (esim. puute, täplä tai itikka) välillä. Kielen sisäisen puolen autonomisuuden sekä syntaksin itsenäisyyden puolesta argumentoi myös Chomsky (1957: 16) samantapaisen esimerkin avulla:

" - - in the context 'I saw a fragile -, ' the words 'whale' and 'of' may have equal (i.e., zero) frequency in the past linguistic experience of a speaker who will immediately recognize that one of these substitutions, but not the other, gives a grammatical sentence."

Ahlmanin käsitykset ovat innoittaneet 40-luvun alussa Paavo Siroa (1941, 1943). Siro on puhdasverinen formalisti:

"Täytyy siis katsoa mahdolliseksi tehtävä, jonka päämääränä on saada säännöt, jotka antavat kielestä eksaktin formaalisen määritelmän" (1941: 197).

Siro korostaa Ahlmania enemmän, että lause on kuvattavissa loogiseksi predikaatioksi:

"Luonnollisen kielen lauseoppi on sen kielen logiikkaa" (1943: 289).

"- - suomen rakenne voitaisiin täydellisesti ja eksaktisti määritellä - - antamalla määritys siitä, mitkä ovat kielen merkit, mitkä sen lausekekonstruktiosäännöt, päättelysäännöistä tässä yhteydessä tärkeimmät." (1941: 195)

Varsin valaiseva on seuraava lainaus:

"Indeksisymbolismilla [liittyy Siron formalismiin] on kahdenlainen tarkoitus. Sen avulla ensiksikin saadaan esille kielen struktuuri vapautettuna epäoleellisista piirteistä, päämääränä tiettyssä mielessä täydellisen luettelon aikaansaaminen kaikista mahdollisista lausetyypeistä." (1941: 205)

Eli:

"The fundamental aim in the linguistic analysis of language L is to separate the grammatical sequences which are sentences of L from the ungrammatical sequences which are not sentences of L and to study the structure of grammatical sequences. The grammar of L then will thus be a device that generates all of the grammatical sequences of L and none of the ungrammatical ones" (Chomsky 1957: 13).

Myös Siron käsityksen mukaan kielisysteemi on luonteeltaan mentaalinen systeemi. Tähän viittaavat hänen monet kannanottonsa. Esimerkiksi hänen mukaansa väite, että kieli muodostaa järjestelmän, ei itse asiassa muuta sisälläkään kuin sen, että suomen puhujilla on luontainen kyky puhua suomea (1945: 546). Vaikka sekä Siron että Ahlmanin mentalismi on luettava rivien välistä, se on ilmiselvää. Oikeastaan Siro on väärässä esittäessään, että kielen näkeminen järjestelmäksi olisi välttämättä samaa kuin kielen näkeminen kielenpuhujan sisäistetyksi kielikyvyksi. Kieli voisi periaatteessa olla muunkinlainen järjestelmä, esimerkiksi abstrakti sosiaalinen järjestelmä, jota puhujat oppivat noudattamaan paremmin tai huonommin, eli Chomskyn (1986) termien P-kieli (vrt. Platonic). Se mitä Ahlman ja Siro tutkivat, vastaa Chomskyn (1986) termiä I-kieli (vrt. Internalized, aikuisen sisäistämä kielikyky).

Karkeasti luonnehtien Ahlmanin sydämen asiana oli lähinnä autonominen syntaksi ja Siro keskittyi enemmän eksplisiittisen formalismin kehittelyyn.

Täysin toista mieltä syntaksin ja semantiikan välisistä suhteista ja kielion kirjoituksesta oli fennistiikan tuolloinen johtohahmo Paavo Ravila. Hänen mukaansa

"Alkuperäisen merkityksensä mukaisesti syntaksin pitäisi oikeastaan käsitellä sanaliitto-oppia (kr. syntaksis 'yhteenliittäminen', 'kokoonpano'), mutta perinteellisesti sen alaan sisällytetään paljon muutakin. Niinpä sanaluokkien ja taivutusmuotojen merkitystä koskevat kysymykset, edelleen kaikki lausetta, lauseenosia ja lauseiden suhdetta toisiin lauseisiin koskevat kysymykset." (1946: 62.)

Jo tästä lainauksesta käy ilmi, että Ravilasta syntaksin alaa ei ole kovin kiinnostavaa pohtia, koskapa hän vetoaa vain perinteeseen kertoessaan, millaisia asioita syntaksi käsittelee. Tämä on täysin ymmärrettävää siitä näkökulmasta, että hänestä vain kielihistoria on kiinnostavaa kielitedettä. Kielion laatiminen on vain keino järjestää kielenainesta historiallista käsittelyä varten. Koska historiallinen tutkimus keskittyi fonologiaan ja morfologiaan, tuntui sopivalta luokitella kaikki epämääräinen ja hankala syntaksiksi. Jos ajatellaan, että kieliooppi laaditaan vain (nuogrammatistis menetelmin tehtävää) kielihistoriallista tutkimusta silmälläpitäen, tulee ymmärrettäväksi Ravilan (1951: 120) kuuluisa kannanotto

"Paras kielioppi on se, jossa runsas ja hyvin järjestetty aines puhuu itse puolestaan peittymättä kirjaviiden uusien termien ja kyseenalaisten käsitteiden hämähäkinverkkoon."

Lause voidaan käsittää niin, että kielihistoriaa on helpointa tehdä sellaisesta aineksesta, joka on runsas ja intuitiivisesti selkeän tuntuaisella tavalla järjestetty. Tällaista tulkintaa tukee seuraava samassa kappaleessa oleva näkemys:

"- nykyisilläkin keinoilla on mahdollista laatia niin täydellisiä kielioppeja kuin tutkimuksen ja käytännön tarpeiden tyydyttämiseksi on välttämätöntä."

Kielioppi ei siis itse ole mitään todellista ja tutkimuskohteeksi kelpaavaa-kielioppeja kirjoitetaan apuvälineiksi.

Ravila otti kantaa Ahlmanin ja Siron käsityksiin kielitieteen tavoitteista ja syntaksin ja semantiikan suhteista. Ravilan artikkeli "Lauseopin periaatekysymyksiä"⁴ (1944) oli mitä ilmeisimmin tarkoitettu lopulliseksi iskuksi kaikkea formalistista kielentutkimusta vastaan. Myös syntaksin itsenäisyyden korostamisen semantiikkaan nähden piti saada tässä artikkelissa viimeinen tuomionsa. Tähän viittaa Ravilan tapa argumentoida näkemystensä puolesta.

Ravilan artikkeli jakaantuu selvästi niin, että alkuosa sisältää kommentteja Ahlmanille ja jälkiosa kommentteja Sirolle. Seuraavassa käsittelenkin luvussa 3 Ravilan ja Ahlmanin keskustelun ja luvuissa 4 ja 5 Ravilan ja Siron käymän sananvaihdon. Yritän antaa kuvan keskustelijoiden argumenteista ja argumentointityylistä. En aina malta olla ottamatta kantaa.

Maailmanlaajuisilla foorumeilla samantapaista keskustelua autonomisesta syntaksista on käyty esimerkiksi generatiivisten semanttikkojen ja tulkitsevan semantiikan kannattajien välillä generatiivisessa kielitieteessä 1970-luvulla. Sama ristiriita autonomisen syntaksin olemassaolosta on myös nähtävissä funktionaalisten kieliteorioiden (esim. Foley & Van Valin 1984, Givon 1984) tai kognitiivisten kielioppien (Lakoff 1987, Langacker 1987 jne.; Langackerin kieliopista hyvä yleiskatsaus on Leino 1988) ja generatiivisen kielitieteen välillä 1980-luvulla. Funktionalistit haluavat nähdä kielen pelkästään tai pääasiassa viestintä- tai vuorovaikutustarpeiden tyydyttäjänä. Näin ollen on luonnollista, että he haluavat kiistää kielen autonomiset periaatteet, ja sellaiseksi autonomisen syntaksi nähdään. Myös kognitiivinen kielioppi haluaisi kiistää autonomiset syntaktiset periaatteet. (Generativistien puheenvuoroista ks. eslm. Chomsky 1986, Newmeyer 1983

ja 1987, Jackendoff 1988)⁵. Tässä valossa Ravila on hengeltään funktionalis-
ti⁶ ja Siro ja Ahlman generativisteja⁷.

3. Ravilla ja Ahlman

Ravilan mukaan on suuri erehdys yrittää erottaa syntaktinen ja semanttinen
taso toisistaan, koska

"Lingvistinen tosiasia on aina samalla kertaa sekä muotoa
että sisällystä" (1944: 107).

Ravila ei huomaa, että myös Ahlmanin mukaan ilmauksessa on samalla
kertaa sekä muoto että sisältö, ne vain ovat ilmauksen eri edustustasoja.
Yhtä kategorisesti hän myös tyrmää ajatuksen luonnollisen kielen formaalis-
tamisesta:

"- voidaan huomauttaa suoralta kädeltä, että luonnollisen
kielen formaalistaminen on ei vain käytännössä vaan myös
periaatteessa mahdoton tehtävä siitä yksinkertaisesta syystä,
että kieli ei muodosta mitään kiinteätä loogillista rakennel-
maa. Kielen kokonaisuuteen sisältyy aina suuri määrä ilmauk-
sia, jotka ovat loogillisesti katsoen ristiriitaisia keskenään.
[lihavointi Ravilan]" (1944: 108)

Ravilan väite on tärkeä: jos kieli on niin sekasortoinen kokonaisuus, että
siitä on jo periaatteessa mahdotonta löytää mitään logiikkaa, ei kielioppia
voi kirjoittaa. Jos taas kielessä on systeemi, se voidaan esittää järkevässä
formaalissa muodossa eli kielioppina.

Ravila argumentoi syntaksin ja semantiikan erottamista ja lauseopin
formaalistamista vastaan seuraavasti:

"Varsin lukuisat kielet eri kielikunnissa tuntevat ns. construc-
tio ad sensum -tapaukset, esim. suom. (murt.) väki tulevat.
Formaalistaminen on täysin mahdotonta tällaisessa tapaukses-
sa, jossa subjektin merkitys yksinomaan selittää kongruenssin
puutteen." (1944: 116)

Samoin hän käsittelee eri kielten numeraalien käytössä esiintyvää syntaktista
epäyhtenäisyyttä ja tulee siihen tulokseen, että koska näissä tapauksissa
"on sisältö tunnettava, ennen kuin voi sanoa, mikä muoto tulee kysymyk-
seen", on luonnollisen kielen lauseopin formaalistaminen periaatteellisesti
mahdotonta. Ravilan argumentti ei kuitenkaan kumoa Ahlmanin argumentteja
autonomisen syntaksin puolesta. Formaalistamistakaan se ei tee mahdot-
tomaksi. Numeraaleihin liittyvät rakenteet ovat kielissä yleensä poikkeuksel-
lisia (ks. esim. Östman 1988). Poikkeus on aivan yksinkertaista osoittaa

poikkeukseksi ja säilyttää autonominen syntaksi vaikkapa merkitsemällä joidenkin kielten muut numeraalit kuin 'yksi' sekä constructio ad sensum-sanat abstraktilla syntaktisella piirteellä [+monikollinen]. - Suomen yleiskielessä ei tarvitse olettaa edes tätä.

Ravila vastustaa ankarasti Ahlmanin käsityksiä syntaksin ja semantiikan periaatteellisesta riippumattomuudesta. Ravila erottaa varsinaisen kielentutkimuksen ja kielifilosofian ja pyrkii osoittamaan, että substituoitavuuskriteeri (vrt. Ahlmanin käsitykset edellä) kelpaa filosofiaan ja "käytännölliseen lauseopin opetukseen", mutta ei varsinaiseen kielitieteen. Tämä näkyy seuraavasta sitaatista:

"Tällaista substituoitua vastaan, joka on tuttua loogillisesta kirjallisuudesta ja jota merkityso pillisen analyysin yhteydessä aina on myös varsinaisessa kielentutkimuksessa jossain määrin harjoitettu ja tietenkin ennen kaikkea käytännöllistä lauseenjäsennystä opettaessa, ei sinänsä voi mitään muistuttaa, vaikka puhtaaksi viljeltynä menetelmänä se olisi kielitieteessä aivan arvotonta leikkiä" (1944: 119).

Ravila ottaa käsiteltäväkseen Ahlmanin väitteen, että on ainoastaan syntaktinen mutta ei mitään semanttista merkityspiirrettä, jonka perusteella lause tässä on pieni... täydentyy. Ravila tuomitsee sen seuraavin sanoin:

"Yhtä kaikki hän [Ahlman] pitää tärkeänä sitä, että ainakin kieliteorian kannalta syntaktista sisäistä rakennetta käsiteltäisiin mahdollisimman erillään merkityksestä. Minä en voi nähdä tässä mitään muuta kuin mystiikkaa, sillä ilmausten 'kyky tai kyvyttömyys muodostaa laajempia ilmauksia toisten kielellisten ilmausten kanssa' perustuu yksinomaan niiden merkitykseen, joka taas on erottamattomaksi kytkeytyneen muotoon. Jonkin salaperäisen lisävoiman etsiminen vie tutkimuksen ehdottomasti harhateille." (1944: 119)

Ravilalle on itsestään selvää, että syntaksi perustuu semantiikkaan ja että kaiken muun välttäminen on mystiikkaa. Hän kutsuu autonomisia syntaktisia periaatteita salaperäiseksi lisävoimaksi. Ravilan väite, että syntaksi redusoi-tuu semantiikkaan, on sinänsä aivan hyvä. Se ei kuitenkaan ole vakuut-tava, koska Ravilalla ei ole kielelliselle merkitykselle mitään kuvausta, jolla hän pystyisi asiallisesti väitettään perustelevaan. Seuraavassa esittelen Ravilan argumentteja yllä olevan ehdottoman kannanoton tueksi.

Ravila esittää, että lauseen syntaktinen hyvämuotoisuus perustuu ainoastaan semantiikkaan siten, että kun substituoitavan sanan merkitys sopii yhteen lauseen tunnettujen sanojen merkitysten kanssa, lauseesta tulee hyvämuotoinen niin semanttisesti kuin syntaktisestikin, mikä Ravilalle on

sama asia. Tosin Ahlman (1943: 271) oli jo käsitellyt tätä asiaa ja todennut, että vaikka asiallisesti intensiivinen kuumuus ja erittäin kuuma (esim. kontekstissa huoneessa on...) ovat lähestulkoon synonyymisia, ei silti voi sanoa *erittäin kuumuus. Jos Ravila olisi oikeassa, lause *Huoneessa on erittäin kuumuus olisi hyvämuotoinen.

Ravila pyrkii myös osoittamaan, ettei lausetta voi todeta huonomuotoiseksi ilman kontekstia. Hänen mukaansa esimerkiksi Ahlmanin huonomuotoiseksi epäilemä tässä on että iso huomenna on hyväksyttävä vastauksena kysymykseen Sanotaanko siinä käskyssä, että pieni partio lähtee huomenna? Ahlmanin esimerkkiä *erittäin kuumuus Ravila ei yritä sovittaa mihinkään kontekstiin.⁸

Syntaksin alistaisuutta merkitykselle Ravila tähdentää sanomalla, että

"kaikki sanat voivat periaatteessa esiintyä minä lauseenjäsenenä tahansa, tietysti edellytyksenä se, että niiden merkitykset muuttuvat. 'Syntaktinen rakenne' seuraa itsestään." (1944: 120)

Esimerkkinä merkityksen muuttumisesta Ravilalla on seuraava: Ahlmanin mahdolltomaksi leimaama hevosen jahka voi esiintyä kontekstissa, jossa eläinsadun puhuva hevonen alituisesti käyttää sanaa jahka.

"Nyt voidaan hyvinkin sanoa: hevosen jahka hermostutti lehmää. Sana jahka on tässä tapauksessa substantiivi, se tarkoittaa toista kuin adverbina, ja se on merkitykseltään tullut sellaiseksi, että voimme sen esteettä liittää toisen substantiivin genetiiviin." (1944: 120)

On mielenkiintoista, että Ravila kyllä toteaa syntaktisen kategorian muutoksen, mutta ei pidä sitä lainkaan olennaisena rakenteen hyvämuotoisuuden kannalta. Ei siis ole lainkaan vällä, minkä sanaluokan sana voi saada määritteekseen substantiivin genetiivin (tai jahka-tapauksessa myös adjektiiviattribuutin), jokin pääsanana merkitykseen liittyvä seikka, jota Ravila ei tarkemmin eksplikoi, sen sijaan on. Voidaan huomauttaa, että Ravilalle sanaluokka on merkityskategoria. Tällöin luulisi, että hän Ahlmanin käsityksiä arvostellessaan olisi ottanut huomioon Ahlmanin väitteen, että esimerkiksi substantiivikategoria on määriteltävissä ennemmin syntaktisin kuin semanttisin kriteerein (ks. adverbeista myös Ahlman 1933 sekä substantiiveista ja adjektiiveista Ahlman 1936). Myös Siro (1943) korostaa - Ahlmaniin vedoten - sanaluokkien syntaktista luonnetta.

Näillä perusteilla Ravila tekee johtopäätöksensä:

"Merkitys, jota ei kuitenkaan voida tarkastella lausekokonaisuudesta riippumattomana tosiasiana, ratkaisee yksinomaan sen, miten sana voidaan liittää toisiin sanoihin, mitään mystillisiä lisäkäsitteitä emme tarvitse" (1944: 120).

Samaan hengenvetoon Ravila esittää tiukan kannan:

"Erityisesti on tässä yhteydessä tähdennettävä, että lauseopin tutkimus on empiiristä tiedettä, jonka on rajoituttava tosiasiallisesti esiintyviin lauseisiin. Vain niillä voi olla jotain merkitystä" (s. 120) [lihavointi Ravilan]

Lukijalle jää epäselväksi, mitä Ravila tarkoittaa tosiasiallisesti esiintyvillä lauseilla. Pitäisikö aineiston koostua todetuista lauseista vai sellaisista, jotka ainakin periaatteessa voisivat tosiasiallisesti esiintyä? Edellinen tulkinta tarkoittaisi, että Ravila epäilee kielen systeemiluonnetta sinänsä, koska tyytyy pelkkään aineiston kuvailuun. Jälkimmäinen tulkinta taas tarkoittaisi, että Ravilankin mukaan kielessä on jokin systeemi, jonka mukaan lauseita muodostetaan, mutta ei ole mielekäästä edes kokeilla, mitä tapahtuu, jos oletettua systeemiä rikotaan (mikä tietenkin olisi mitä selvimmin empiiristä tutkimusta). Jos sen sijaan Ravila tarkoittaakin sitä, että lauseopin tutkimuksen on saatava selville ne periaatteet, joiden mukaan kielessä mahdolliset eli potentiaalisesti tosiasiallisesti esiintyvät lauseet muodostetaan, hän on muiden formalistien hengenheimolainen (vrt. Chomsky 1957: 16). (Ks. myös Siron 1945: 548 tulkintaa, jonka mukaan Ravila tarkoittaa, että "on luovuttava etsimästä lauseiden kesken vallitsevia yleisiä piirteitä".)

Ahlman kirjoitti vielä 1950 Virittäjään artikkelin "Syntaksin suhde merkitykseen", jossa hän vielä kerran osoittaa, että sanojen liittäminen toisiinsa ei riipu yksinomaan semantikasta, sillä sellaisia sanayhtymiä kuin nelikulmainen kolmio tai pulnen rauta kielentutkijatkin yleensä pitävät korrekteinä. Samoin esimerkiksi suurin piirtein synonyymiset ilmaukset jatkuvasti ponnistelemalla ja jatkuvalle ponnistelemissella ovat korrekkejä, kun sen sijaan *jatkuvalle ponnistelemalla ei ole, vaikka se olisi, jos sanojen yhdistäminen olisi kokonaan semanttinen kysymys. Artikkelissaan hän käsittelee lisäksi sanaluokkakategorioiden statusta kielen järjestelmässä ja toteaa ne luonteeltaan syntaktisiksi. Merkillepantavaa on, että Ahlman ei kirjoituksessaan kertaakaan viittaa Ravilaan.

4. Ravila ja Siro I

Paavo Siroa Ravila (1944) kohtelee armottomammin kuin Ahlmania. Ravilan mukaan nimittäin Siro tarkastelee lauseopin kysymyksiä "logistiikan oppien lumoissa". Lisäksi Siron teesi, että luonnollisen kielen syntaktiset säännöt voidaan esittää poikkeuksettomina, on "peukalosta imetty". Ravilan heitto on outo, sillä hän itse kirjoittaa kaksi vuotta myöhemmin ilmestyneessä kielihistorian oppikirjassaan äännelakien poikkeuksettomuudesta seuraavasti:

"Onkin syytä nimenomaan kysyä, mitä mieltä tuossa väitteessä [että äännelait ovat poikkeuksettomia] on, kun todellisuus vain perin harvoin osoittautuu sen mukaiseksi. Väitteen arvo on ensi sijassa metodinen. Tutkija, joka siitä pitää kiinni, joutuu asennoitumaan aivan toisin kuin sellainen, jonka mielestä kielen elämään epäsäännöllisyydet kuuluvat itsestään. Jos pidämme kiinni äännelakien poikkeuksettomuudesta, niin se merkitsee, että meidän on etsittävä selitys poikkeuksille, meidän on osoitettava, että ne ovat vain näennäisiä. Äännelakien poikkeuksettomuus on siis ensi sijassa työhypoteesi, joka antaa tutkimustyölle metodista ankaruutta ja sulkee mielivallaita ja löysiltä väitteiltä tien." (1946: 16-17)

Ravilan muiden kannanottojen perusteella ei ole otaksuttavaa, että Ravila olisi muuttanut mielipidettään asiasta vuosien 1944 ja 1946 välillä.

Ravila ottaa peukalonsa alle Siron artikkelin "Jaolliset ja jaottomat substantiivit" (Siro 1943). Tässä artikkelissa Siro pohtii Airilan esitystä jaollisista ja jaottomista substantiiveista formalistin kannalta: millä tavoin jaollisten ja jaottomien substantiivien käyttäytyminen suomen kielessä heijastaa suomen kielen edustamaa loogista systeemiä. Hän ei siis pyri esittämään uusia havaintoja erilaisista partitiivin käyttötavoista tms. vaan luomaan tiukan formaalisen synteessin vanhojen havaintojen pohjalta. Ravila ei ryhdy edes pohtimaan Siron artikkelin päätavoitetta, vaan hän tyrmää Siron täysin todeten, että tällä ei ole mitään uutta esitettävää. Ravila esittää myös muutamia esimerkkejä, joihin Siron määritelmät eivät sovellu. Seuraavassa on esimerkki Ravilan tavasta argumentoida ja kirjoittaa:

"Airilan selivityksiin nojautuen Siro eksaktisuutta tavoitellen väittää, että subjekti on totaalinen, jos predikaatin merkitykseen sisältyy subjektin olemassaolo, mutta jos verbi on eksistentiaalinen, kuten on, kasvaa, tulee, kuolee jne., jolloin verbit eivät merkityksessään edellytä subjektin tarkoittaman olion olemassaoloa, voi subjekti olla partiaalinen. Haluan takertua yhteen sanaan osoittaakseni, minkälaisiin luonnottomuuksiin tutkimus sortuisi, jos loogilliset luokittelut

ja määritelmät kaikessa ehdottomuudessaan kiilattaisiin kielen maailmaan. En pysty lainkaan kuvittelemaan, miten sellainen sana kuin kuolee ei merkityksessään edellyttäisi subjektin olemassaoloa, enkä voi ajatella, että kun väitämme jonkun kuolevan, me samaan sanaan sisällyttäisimme vasta ilmoituksen subjektin olemassaolosta." (1944: 122-123)

Ravila ei edes ajattele mahdollisuutta, että subjektin sijanvaihtelussa olisi mitään loogista: koska hän ei pysty kuvittelemaan kuolla-verbiä eksistentiaalisena, niin formaalinen analyysi johtaa luonnottomuuksiin. Huomion-arvoista on, että Ravila tässäkin yhteydessä käsittää arvelemansa luonnottomuuksiin joutumisen johtuvan "kielen maailman" kaoottisuudesta.

Ravila ei kuitenkaan tyydy vain arvostelevaan formaalista kieliopin kirjoittamista, vaan hän esittää näkemyksensä viisasten kivistä, joka ottaa huomioon kielen elämän Ravilaa tyydyttävällä tavalla. Viisasten kivi on analogia. Hän esittää viisi sivua arveluita mahdollisista analogiasuhteista erilaisten ilmausten välillä seuraavaan tyyliin:

"Eräissä indoeurooppalaisissa kielissä sanotaan ottaa jollekin vaikka aikaisemmin on tietenkin sanottu ottaa joltakin. Mikään loogillinen analyysi ei auta meitä tapauksen selittämässä, mutta asian ymmärrämme helposti viittaamalla vastakkaismerkityksisen antaa jollekin konstruktion analogiaan, ks. Brugmann Grundriss II, s. 483." (1944: 128)

Tällainen argumentti on outo: Miten niin "aikaisemmin on tietenkin sanottu"? Miten niin "ymmärrämme helposti"? Miten niin "vastakkaismerkityksinen konstruktio"? Mikä tässä on Ravilan logiikka ja mihin se perustuu? Ravila ei esitä minkäänlaista semanttista analyysia sen enempää verbeille antaa ja ottaa kuin adessiiville tai ablatiivillekaan puhumattakaan siitä, että hän esittäisi jonkin todisteen kielihistorialliselle väitteelleen. (Vrt. Siron Galilei-mukaelma, Siro 1944: 412, osittain lainattu myös luvussa 5). Tällaisen pohdinnan perusteella Ravila päättyy seuraaviin arviointeihin:

"Analogiaan tartutaan, missä siihen suinkin on mahdollisuutta. Sen käyttö ei pohjaudu mihinkään tarkkaan loogilliseen analyysiin eikä käsittelevittelyihin, perustana on yksinomaan psykologinen yhtäläisyyselämys, joka olosuhteiden mukaan voi huomattavasti vaihdella" (s. 128).

"Jollemme jaksa ymmärtää sitä, että tietyt ilmaisutyyppit pyrkivät valtaamaan aluetta, jää meiltä kielen elämä syvimmältään käsittämättömäksi. - - Tällaiset varsin tavalliset erilaisten ilmausten maastovoitot ajavat kumoon kaikki deskriptiivisen tarkastelun perusteella rakennetut aitaukset, ja se, joka ei tätä totuutta ymmärrä, ei myöskään tiedä, mitä kieli on" (s. 129).

Toisin sanoen: se joka ei jaksanut ymmärtää, että kielessä temmeltävä analogia muuttaa kieltä jatkuvasti yhä epäloogisemmaksi ja kaoottisemmaksi, ei tiedä, mitä kieli on.

Kirjoituksensa lopuksi Ravila asettaa synkronisen tutkimuksen omalle paikalleen:

"Se [synkr. kielentutk.] pyrkii luomaan määritelmiä, jotka soveltuvat johonkin tiettyyn kielimuotoon, mieluummin kuitenkin sellaisia että niitä voitaisiin soveltaa kaikkiin tunnetuihin kieliin. Käytännöllinen tarvehan vaatii, että eri kielten kiellopit saatetaan mahdollisimman lähelle toisiaan. Useinhan sitä paitsi deskriptiivisissä esityksissä kiinnitetään huomiota siihen, miten jonkin kielen erikoisuudet on käännettävä toiselle kielelle" (1944: 130 - 131).

Näin synkronisen, "deskriptiivisen" tutkimuksen on todettu sopivan vain "käytännölliseen tarpeeseen". Niinpä voidaankin päätellä:

"Jos deskriptiivinen tutkimus on tietoinen omasta teknillisluontoisesta olemuksestaan, niin se ei pyrikään sellaisiin päämääriin, jotka jo alunperin ovat mahdottomia. Ja tällainen on ennen muita se, että kuvitellaan voitavan selittää kielen ilmaukset kaikki loogisesti mielekkäiksi, ts. että väitetään niiden tarkoin kuvastavan kieltä puhuvien loogillista maailmankatsomusta. - - Se tutkija, joka ei piittaa kielen historiasta, jättää samalla olennaisen osan käytettävissä olevasta aineistosta huomiotta, mutta tätä ei voi pitää tieteellisen vaan yksinomaan käytännöllis-teknisiin päämääriin pyrkivän tutkimuksen oikeutena." (s. 131)

5. Ravila ja Siro II

Siro vastaa Ravilalle Virittäjän artikkelissaan "Lauseopin periaatekysymyksistä vieläkin" (1944). Tässä artikkelissa Siro pyrkii esittämään, että diakroninen ja synkroninen lähestymistapa ovat eri näkökulmia kieleen. Lähestymistavat eivät ole ristiriidassa toistensa kanssa. Myöskään kielen systeemiluonteen korostaminen ei ole ristiriidassa kielen muutoksen kanssa: kielen muutos voidaan nähdä muutoksena systeemistä toiseen. Samalla Siro puolustaa analyyttistä lähestymistapaansa Ravilan asiat itsestäänselvyyksinä ottavaa lähestymistapaa vastaan. Galileita mukailien Siro sanoo:

"Vaikka tajuamme sanojen merkityksen ja tajuamme sen perusteella sanojen liittyvän lauseiksi ikään kuin 'itsestään', emme tiedä, minkä lakien mukaan se käy, emme, noudattaako se vai ei samanlaisia lakeja kuin formaalinen kalkyyli. Me tiedämme siitä vain sen sovinnaisen nimen." (s. 412)

Siron kirjoituksesta käy ilmi myös, että hänellä on ollut jo tuolloin valmiina lauseopin käsikirjoitus. Siro nimittäin kiistää, että hänen artikkelinsa olisivat pelkkiä käytännön tutkimusta edeltäviä ohjelmanjulistuksia:

"- - todellisuudessa minulla on ollut valmiina koko nyky-suomen lauseopin luonnos ensin, ja vasta sitten on tullut kysymykseen sen edellyttämien periaatteiden formulointi" (1944: 415).

Myös artikkelin lopussa Siro palaa lauseoppinsa käsikirjoitukseen:

"Oli tietysti erittäin ystävällistä, että tällaisen kritiikin muodossa sain etukäteen tutustua vastaväitteisiin, joita minulle tultaisiin esittämään julkaistaessani kerran tutkimukseni lauseopin alalta. Mutta ehdottomasti maahanlyövä kritiikki jo ennen, kuin olen selvittelyistäni enempiä esittänyt, kuin 'vorläufige Mitteilungen', on epäoikeudenmukainen. Todellisuushan ratkaisee selvittelyjen totuuden riippumatta siitä onko niiden esittäjä kokenut tutkija vai 'ensiesiintyjä'." (s. 420)

Siroilta ilmestyi lauseoppi vuonna 1964.

Se että Siro ei julkaissut lauseoppia aikaisemmin, saattoi osaltaan johtua siitä, että Ravilan kritiikki tiukkeni entisestään. Ravila julkaisi vuonna 1945 Virittäjässä keskustelupuheenvuoron otsikolla "Lauseoppi ja Lulluksen taito" (Ravila 1945a). Ravilan argumentointitekniikasta Siroa ja formaalista kielentutkimusta vastaan yleensä olkoon näyteenä seuraava:

"Siron intohimona on eksaktisuus. Niinpä hän vilhtyy mieluummin logiikan maailmassa, jossa ei elämän ylenpalttinen värikkyyks ole kalpeiden kaavojen tiellä. Varsinainen kielentutkimus näyttää jääneen hänelle täysin käsittämättömäksi. Hän ei edes halua puhua samaa kieltä kuin tavalliset kielentutkijat." (s. 108-109)

Ravila siis pyrkii jälleen puolustamaan kieltä leimaamalla kielen kaoottiseksi. Sitaatissa näkyy myös Ravilan vanha distinktio varsinaisen kielentutkimuksen ja jonkin muun kielentutkimuksen välillä. Kolmas huomionarvoinen seikka lainauksessa - kun ottaa huomioon, kuinka ylhäältäpäin Ravila esittää tuomionsa - on se, että Ravila vihjaa Siron yrittävän asettaa itsensä "tavallisten kielentutkijoiden" yläpuolelle. Ravila pyrkii näin tekemään Siron ja hänen edustamansa formaalisen tutkimussuunnan naurunalaiseksi ja luomaan vastakkainasettelun "varsinaista kielentutkimusta" harrastavien "tavallisten kielentutkijoiden" ja Siron välille. Tällä tavoin hän ilman asiallista keskustelua pyrkii auktoriteetillaan murskaamaan orastavan tutkimussuunnan lopullisesti. Ravilan kirjoituksen loppu on tärkeä: siinä hän esittää, mitä on varsinainen kielentutkimus ja mitä Siron pitäisi

oikeastaan tehdä. Oikeastaan ohje ei liene tarkoitettu niinkään Siroille vaan yleensä fennisteille:

"Toivon kuitenkin edelleen vilpittömästi, että hänenlaisensa harras ja uuttera voima pelastuisi suomalaiselle kielitieteelle. Eikä pelastukseen muuta tarvita, kuin että hän jättäisi logistiset leikkipelit silleen ja laatisi yhden ainoankin tutkimuksen kielihistorian alalta." (s. 109)

Siro vastaa Ravilan arvosteluun laajahkossa artikkelissaan "Historiallista lauseoppia" (1945). Samalla hän vertaa omia käsityksiään Ravilan lauseopillisiin tutkimuksiin (esim. 1943). Siro joutuu selvittämään lauseopillisen muodon käsitettä sekä lauseopillisen muodon ja sisällön erottamisen tärkeyttä - ts. syntaksin ja semantiikan periaatteellista eroa.

"Kaikissa kielellisissä ilmauksissa erotamme muodon ja sisällöksen. Jälkimmäinen on joka tapauksessa jotain elämyksellistä. Muodon suhteen mielipiteemme eroavat. Samassa mielessä kuin logikassa on kielessä muotoa se, mikä esim. lauseissa Lintu lentää, Ruoho kasvaa, Taivas siintää jne. on samaa. Tarkoitetaanko nyt lauseopillisella eli syntaktisella muodolla tätä vai pelkkää fyysillistä muotoa? Tietenkin edellistä, sillä jälkimmäinen - Ravilan valitsema - vaihtoehto vie johdonmukaisesti toteutettuna absurdiiteettiin." (s. 545-546)

Jos muodon käsitteellä tarkoitettaisiin ainoastaan foneettista muotoa tai kirjoitusasua, ei lauseopillisista rakenteista voisi puhua lainkaan. Siro arvostelee myös Ravilan (1944: 130) käsitystä, että lauseen syntaktinen hyvämuotoisuus riippuu kokonaan siitä, tuleeko lauseen ilmaisema viesti ymmärretyksi vai ei (ks. relevanttia sitaattia viitteestä 6):

"Tämähän antaa meille oikeuden hyväksyä suomen kielen lauseena esim. sanayhdelmän poika huono kuulo lauseiden poika kuulee huonosti tai pojalla on huono kuulo sijasta!" (1945: 546)

Samassa yhteydessä Siro huomauttaa Ravilan kyvyttömyydestä huomata kielen systeemin tieteellistä kiinnostavuutta:

"Ravila voi tähän huomauttaa, että puheet muodostuvat ikäänkuin olisi olemassa salainen systeemi, 'jota puhujat tiedostamattomasti noudattavat' [Ravila 1967: 22], ts. suomalaisilla on luontainen kyky puhua suomea. Mutta väite, että kieli muodostaa järjestelmän ei itse asiassa muuta sisälläkään. Tällainen puheessa ilmenevä säännönmukaisuus tahdotaan vain lauseopin systeemissä mahdollisimman tarkasti kuvata." (1945: 546)

(Tästä lainauksesta ks. myös lukua 1.)

Keskusteluun voitaneen lukea vielä Ravilan tunnettu artikkeli "Totuus ja metodi kielitieteessä" (1951), joka perustuu hänen pitämänsä esitelmään

Kotkielen Seuran 75-vuotisjuhlassa. Tässä artikkelissa hän puolustaa käsitystään, että kielitieteen on turha pyrkiäkään yleistyksiin, koska kielitiede on hänen mukaansa henkietiedettä, ja henkieteille on ominaista tutkimuskohteen ainutkertaisuus. Se että kielitiede on henkietiede eikä luonnontiede, on Ravilalle itsestäänselvyys, jota hän ei perustele - ellei perusteluna pidetä seuraavaa:

"Niihin [kielioppeihin] on tietysti pakko mahduttaa suuret joukot ainakin nykyisen käsityksemme mukaan epäsystemaattista ainesta ja esittää niissä suorastaan luettelona semmoista, mitä ei muuten saa sopimaan minkäänlaiseen järjestelmään.-
- Kielen rakenne ei ole kuvattavissa aukottomana systeeminä, jossa eräistä suurista pääsäännöistä voitaisiin aste asteelta kaikki muu johtaa." (s. 120)

Samalla tavoin voitaisiin kuitenkin perustella myös, että teoreettinen fysiikka ei ole luonnontiede, koska tälläkin tieteenalalla on tullut esille ilmiöitä, jotka ei sovi nykyisen tietämyksen tuntemiin systeemeihin. Myöskään se, että kielessä on myös epäsystemaattista ainesta, ei tee kielen systemaattista osaa sen kaoottisemmaksi. Pätevä vastaväite olisi tietenkin ollut osoittaa, että kielestä löytyvä systeemi on vähemmän keskeinen kuin epäsystemaattinen aines. Tämän olisi oltava totta nimenomaan kielitajun kannalta - siitä näkökulmastahan Ahlman ja Siro kieltä katsoivat.

6. Lopuksi

Koska ihminen on sosiaalinen olento, tieteellisessä keskustelussa ei näy menestyvän aina pelkästään terävällä argumentaatiolla. Mitä ilmeisimmin Ravilan viesti fennistiyhteisössä hyväksytyksi tulemisen ehdoista saavutti tutkijat, sillä lupaavasti alkanut formalistinen kieliopinkirjoitus jäi fennistiikassa kehittymättä perinteeksi⁹.

Tämän fennistiikan takapihan roskalaatikosta löytyvän keskustelun historiallinen merkitys on ymmärtääkseni suuri. Ahlman ja Siro olivat täysin samalla aallonpituedeella kuin myöhempi ns. moderni lingvistiikka. Tätä pohjalta jokainen voi harrastaa science fictionia ja pohtia, millainen voisi fennistiikan asema maailman lingvistiikassa olla, jos formalistinen perinne olisi saanut syntyä.

Vilitteet

1. Kiitän Auli Hakulista, joka johdatti minut aiheen ääreen. Kirjoitukselleni ovat olleet eduksi keskusteluni Kristiina Jokisen ja Tapani Kelomäen kanssa. Kiitän SKY:n arvioijaa kommentoista. Myös Jan-Ola Östman on tehnyt arvokkaita huomautuksia varhaisempaan käsikirjoitukseeni. Edellä mainittuja ei kuitenkaan pidä syyttää sanomisistani. Niistä olen vastuussa itse.
2. Ahlmania ja Siroa edeltänyt suomalainen formalisti on Martti Airila. En tässä kirjoituksessa kuitenkaan mene Ahlmania ja Siroa edeltävään aikaan. Muista "suomalaisista generativisteista" on kirjoittanut esim. Kalevi Wiik (1987, 1988). Myös myöhempi formalismin vastaanotto Suomessa liittyisi tähän aihepiiriin. Jätän sen kuitenkin tässä käsittelemättä.
3. Keskustelijoiden yleisestä taustasta keskustelun aikaan mainittakoon seuraava: Erik Ahlman (s. 1892) oli Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun filosofian ja teoreettisen kasvatustieteen professori 1935-1948 ja Helsingin yliopiston käytännöllisen filosofian professori vuodesta 1948. Hän kuoli 1952. Paavo Ravila (s. 1902) oli Helsingin yliopiston suomalais-ugrilaisten kielitieteen professori. Paavo Siro (s. 1909) oli suomen ja muiden itämerensuomalaisten kielten tutkija, joka toimi erilaisissa tutkimustöissä. Hänen väitöskirjansa ilmestyi 1949.
4. Vrt. Siron artikkelin nimeen "Lauseopin periaatteita" (Ajatus XII).
5. Lähteet ovat melko erilaisia: Chomsky (1986) esittelee asiallisesti ajatuksiaan ja vastaa esitettyyn kritiikkiin. Newmeyer (1983) ja (1987) ovat jossain määrin poleemisia chomskylaisuuden puolustuksia. Jackendoff (1988) on lyhyt keskustelupuheenvuoro ulkopuolisten psykolingvistien suhtautumisesta generativisteihin.
6. Ravila (1944: 130) sanoo jopa seuraavasti: "Lauseissa Lakki on päässä ei voinut syntyä inessiivinkään takia mitään väärinkäsityksiä, sillä kieltä ei puhuta viisastellen, vaan sitä varten, että tultaisiin ymmärretyiksi. Kun tämä seikka on turvattu, saa ilmaus olla loogillisesti kuinka mieletön tahansa." Tätä Siro (1945: 546) kommentoi. Kommentteja on referoitu luvussa 5.
7. Tosin Siron kehittälemä formalismi on lähinnä kategoriakielioppia (tästä huomautuksesta olen kiitollinen Kristiina Jokiselle) ja Ahlmanin esittämät substioitavuuskriteerit voivat olla yhtä hyvin esim. dependenssisääntöjen kuin PS-sääntöjen pohjana. Olennaista kuitenkin on usko kielen, ja nimenomaan sisäisen kielikyvyn, antautumiseen formaalille analyysille. Tämä on olennaista myös generativismissa. Autonominen syntaksin olettaminen tuo Siron ja Ahlmanin lähelle 1970- ja 1980-lukujen chomskylaisen haaran generativisteja.
8. Huomattakoon, että keskustelussa on implisiittisenä mukana systeemi-lauseen tai normaallilauseen (Siro 1964) käsite.
9. Karlsson (1975) ja Alhoniemi (1984) katsovat Siron olleen pitkään ainoa formalisti tai moderni lingvisti.

Lähteet

- Ahlman, Erik 1928. Spesieksen ilmaisemisesta suomessa. Virittäjä 1928: 134-136.
- Ahlman, Erik 1933. Adverbeista. Virittäjä 1933: 137-159.
- Ahlman, Erik 1934. Muutama sana appositioista. Virittäjä 1934: 256-259.
- Ahlman, Erik 1936. Substantiivin ja adjektiivin määritelmistä. Virittäjä 1936: 93-98.
- Ahlman, Erik 1938. Kielen sisäisestä puolesta. Virittäjä 1938: 280-286.
- Ahlman, Erik 1943. Kielellisten ilmausten sisäisestä syntaktisesta rakenteesta. Virittäjä 1943: 264-276.
- Ahlman, Erik 1950. Syntaksin suhde merkitykseen. Virittäjä 1950: 264-276.
- Alhoniemi, Alho 1984. Paavo Siro 75-vuotias. Virittäjä 1984: 336-339.
- Chomsky, Noam 1957. Syntactic Structures. Mouton. The Hague.
- Chomsky, Noam 1986. Knowledge of language: its nature, origin, and use. Praeger. New York.
- Foley, William A. & Robert D. Van Valin Jr 1984. Functional syntax and universal grammar. Cambridge UP. Cambridge.
- Givon, Talmy 1984. Syntax: a functional typological introduction. Volume I. John Benjamins. Amsterdam/Philadelphia.
- Jackendoff, Ray 1988. Why are they saying these things about us? Natural Language and Linguistic theory 6: 435-442.
- Karlsson, Fred 1975. Fennistiikan tieteenparadigmasta ja sen ohjauusvaikutuksesta. Virittäjä 1975: 179-193.
- Lakoff, George 1987. Women, fire, and dangerous things. University of Chicago Press. Chicago.
- Langacker, Ronald W. 1987. Foundations of Cognitive Grammar I: theoretical prerequisites. Stanford UP. Stanford, CA.
- Leino, Pentti 1988. Kieli tilakieliopin kehityksessä nähtynä. SKY 1988: 123-142.
- Nikanne, Urpo 1989. Kielipöpi, syntaksi ja pragmatikka. - Tässä numerossa
- Newmeyer, Frederic D. 1983. Grammatical theory: its limits and possibilities. University of Chicago Press. Chicago.
- Newmeyer, Frederic D. 1987. The politics of linguistics. University of Chicago Press. Chicago.
- Ravila, Paavo 1944. Lauseopin periaatekysymyksiä. Virittäjä 1944: 105-131.
- Ravila, Paavo 1945a. Lauseoppi ja Lulluksen taito. Virittäjä. 1945: 105-109.
- Ravila, Paavo 1945b. Lauseeseen liittyneet irralliset aiheet. Virittäjä 1945: 1-16.
- Ravila, Paavo 1946. Johdatus kielihistoriaan. SKS. Helsinki.
- Ravila, Paavo 1949. Suomalais-ugrilaiset kielet ja yleinen kielitiede. Virittäjä 1949: 1-6.
- Ravila, Paavo 1951. Totuus ja metodi kielitieteessä. Virittäjä 1951: 113-122.
- Ravila, Paavo 1967. Totuus ja metodi: kielitieteellisiä esseitä. WSOY. Porvoo.
- Siro, Paavo 1941. Lauseoppi uuden logiikan valossa. Virittäjä 1941: 192-205.
- Siro, Paavo 1943. Jaolliset ja jaottomat substantiivit. Virittäjä 1943: 276-290.
- Siro, Paavo 1944. Lauseopin periaatekysymyksistä vieläkin. Virittäjä 1944: 406-420.
- Siro, Paavo 1945. Historiallista lauseoppia. Virittäjä 1945: 538-554.

- Siro, Paavo 1949a. Puhumista merkitsevät verbit itämerensuomalaisissa kielissä: ilmaisuyhteyksiin pohjautuva merkitysopillinen tutkimusko. SKS. Helsinki.
- Siro, Paavo 1949b. Psykologisesta ja formaalisesta merkitysopin tutkimuksesta. Virittäjä 1949: 264-271.
- Siro, Paavo 1951. Erään lausuman johdosta. Virittäjä 1951: 227.
- Siro, Paavo 1964. Suomen kielen lauseoppi. Tietosanakirja oy. Helsinki.
- Siro, Paavo 1974. Eksistentiaalilauseen hämähäkinverkkoa. Virittäjä 1974: 35-46.
- Siro, Paavo 1980. Kielitieteen kehitys Suomessa 1900-luvulla. - Häkkinen, Kaisa & Fred Karlsson (toim.) Suomen kielitiede 1980-luvun kynnyksellä: Symposium Turussa 30.11. - 1.12.1979. Suomen kielitieteellisen yhdistyksen julkaisuja 4. Turku.
- Wiik, Kalevi 1987. SWK eli Suomen Wanhat Kielioipit. Turun yliopisto, fonetiikka. Marraskuu 1987.
- Wiik, Kalevi 1988. Elias Lönnrot generativistina. Kieliposti 3/1988: 13-15.
- Östman, Jan-Ola 1988. Konstruktiokielioppi. SKY 1988: 173-187.